

УДК 316.334.3:328.185(4-12)(049.3)
DOI: <https://doi.org/10.22182/pr.7332022.12>
Приказ

Љиљана Коларски*
Институт за политичке
студије, Београд

КОРУПЦИЈА КАО НЕПРИЈАТЕЉ ПОЛИТИКЕ**

ТИЈАНА ПЕРИЋ ДИЛИГЕНСКИ

Чистоја
СТАРТА

Тијана Перић Дилигенски.
2021. *Расправа о политичкој*
корупцији. Београд: Чистоја
штампа, 183 стр.

* ljljana.kolarski11@gmail.com

** Рад је настао у оквиру научно-истраживачке делатности Института за политичке студије, коју финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

Књига истакнуте експерткиње за корупцију, Перић Дилигенски, бави се свеобухватном анализом комплексног и вишевековног феномена политичке корупције на простору постјугословенских република. Анализа корупције на највишим политичким нивоима на простору бивше Југославије превасходно је усмерена на две кључне ставке: испитивање узрока, односно, релације између институционалних аранжмана и појаве политичке корупције као и на анализирање појавних облика и последица проузрокованих коруптивним деловањем у политичком систему Републике Србије, у периоду постсоцијалистичке транзиције, али обухвата и остале државе на постјугословенском простору.

У настојању да се испитају наведени аспекти, књига је подељена на седам поглавља која се надовезују сходно аспекту политичке корупције који обрађују, те се започиње теоријско-методолошким одређењем политичке корупције, нужним за разумевање њених појавних облика, потом спреге институционалних аранжмана и дизајна изборног система са политичком корупцијом, утицају механизма условљавања Европске уније на борбу против корупције, односа отоманске и аустроугарске политичке културе и корупције и, на крају,

последице политичке корупције на демократију.

Теоријско-методолошко одређење политичке корупције означено је као значајан подухват услед распрострањености и комплексности класификација те ауторка проналази за сходно да нагласи отклон од правног редуccionизма анализирајући активности које су јој сличне – клијентелизам и лобирање.

Ауторка политичку корупцију посматра појавом чија се интригантност огледа у континуитету и различитом интензитету због чега је карактерише као један од најопаснијих фактора који нарушава политичко устројство државе. Иако није ни ексклузивитет у западним демократијама, свакако је дубоко етаблирана у државама у транзицији и разликује се по опсегу, политичкој култури, одговорности и последицама по демократију.

Политичка корупција представљена је као зависна варијабла на коју утичу независне: унутрашњи (облик државног уређења и пропорционални изборни систем) и спољашњи (који ће бити узети у разматрање, је процес придруживања ЕУ) институционални фактори који детерминишу висок ниво корупције. Идентификоване институционалне

предиспозиције за појаву политичке корупције се огледају у децентрализацији државног уређења, пропорционалном изборном систему са великим изборним јединицама и затвореним изборним листама. Међу мноштвом изнетих виђења предности и недостатака унитаризма и децентрализма, ауторка се посебно позива на рад Џона Геринга и Стром Такера који у централизованом државном уређењу виде успех антикорупцијских програма али и да унитарни и парламентарни системи подстичу централизоване и кохезивне политичке партије на националном нивоу што последично повећава партијску снагу и ублажава политичку корупцију.

На самом почетку јасно је приказан хипотетички оквир, који истиче да је у постјугословенским републикама које немају централизовано државно уређење, у којима је заступљен пропорционални изборни систем са затвореним листама и великим изборним јединицама и које су оствариле лоше резултате у процесу евроинтеграција ниво корупције у политичкој сфери на високом нивоу. Насупрот томе, указује се да децентрализација ствара већи подстицај за настанак корупције јер је број политичких центара одлучивања већи и укључује већи

број политичких актера. Полази се и од претпоставке да је у мањим изборним јединицама олакшано мапирање и санкционисање политичке корупције јер у њима бирачи лакше контролишу представнике.

Наведено становиште указује да су велике изборне јединице носиоци коруптивног потенцијала јер отежавају бирачима да контролишу своје представнике. Као потврду наведене тезе ауторка повлачи паралелу Србије и Црне Горе, у којима постоји најмањи број изборних јединица, док у осталим постјугословенским државама постоји више мањих изборних јединица што носи предност у мапирању и санкционисању политичке корупције јер је бирачима лакше да контролишу своје представнике. Као једини изузетак од овог правила наводи се Босна и Херцеговина сходно специфичности политичког и државног устројства базираном на етничким реалитетима на основу којих су креиране изборне јединице.

Упркос постојању бројних класификација политичке корупције књига је посвећена и краткој анализи феномена партократског аспекта, односно мармирању политичких партија, законодавне инстанце и правосудне инстанце (тужилачке и судске) као најзначајнијих

генератора корупције. Наведено гледиште указује да присутност корупције у највишим државним и политичким нивоима доводи до феномена заробљене државе у којој се понашање по правним нормама доживљава као својеврсно „одступање“ јер је корупција институционализована.

Анализом партократског феномена, Перић Дилигенски жели да укаже да су политичке партије данас главни коруптивни агенси услед многобројних махинација које се дешавају приликом финансирања политичких партија. Стога, да би се предупредила злоупотреба новца у политичке сврхе неопходно је успостављање нормативног дизајна и институционалних механизма контроле финансирања политичких партија, активности и изборних кампања. Иако домен финансирања политичких активности није уређен на униформан начин у политичко-правним системима постјугословенских држава постоји тежња да се имплементирају међународни стандарди Савета Европе над чијом применом надзор врши ГРЕКО. Такође су наведен модели финансирања политичких активности свих постјугословенски држава и уочљиве сличности законодавног оквира и актера

који су надлежни за контролу коруптивних радњи. Посебно се истиче да је персонализована размена ситних привилегија за гласове непрестана тема на постјугословенском простору у време предизборних кампања и изборног дана чији је највећи пропуст несанкционисање учесника у таквим коруптивним односима. Казнена политика у овом сегменту је неделотворна, будући да се тај феномен константно јавља у појединим постјугословенским контекстима, пре свега у Србији и Босни и Херцеговини.

Као велику помоћ у унапређењу креирања и спровођења антикоруптивне политике Перић Дилигенски види евроинтеграцијски процес постјугословенских држава. Из тог разлога, настоји да упореди успех који државе остварују у легислативној форми кроз различите фазе придруживања Европској унији. Индекси перцепције корупције показују тренд да неке постјугословенске државе, пре свега Хрватска, Словенија, Црна Гора и Србија, показују највеће успехе у борби против корупције у фази отпочињања приступних преговора док се усаглашавање са ЕУ политиком повећава након отпочињања приступних преговора када државе показују више иницијативе да усвоје и имплементирају антикоруптивне

политике. У настојању да на научно заснован начин представи степен корупције и политику условљавања ЕУ, узета је теорија институционализма рационалног избора, која казује да је политика условљавања ЕУ на постјугословенском простору ефикасна уколико је понуда за чланством извесна и ако таква политичко-економска калкулација одговара владајућим елитима.

Из тог разлога, у књизи су хронолошки (од 2000. године до 2020. године) приказане вредности композитног индекса (CPI) перцепције корупције у свакој постјугословенској држави која је праћена од стране *Transparency International*. Добијени резултати указују да су Словенија и Хрватска најмање корумпиране постјугословенске државе и да су најуспешније регулисале коруптивне радње. С друге стране, остале постјугословенске државе прате осцилације у погледу антикоруптивних процеса чији се заједнички проблеми налазе у slabим антикоруптивним капацитетима, недостатку политичке воље ка њеном сузбијању, неадекватна сарадња надлежних органа, слаба репресивна политика сузбијања политичке корупције која се често не истражује и не процесуира. Сходно наведеним чињеницама, закључује се да су механизми Европске

уније од кључног значаја за подстицање политичке воље у спречавање политичке корупције у политичким системима постјугословенских држава. Антикоруптивни успех у највећој мери зависи од имплементације активности предвиђених Акционим планом за поглавље 23 као најважнијим стратешким документом у области антикорупције.

За разумевање политичке корупције неопходно је узети у обзир политичку културу једног народа, као колективну меморију и искуство у политичком развоју. Отоманско царство и комунизам се у овој књизи препознају као окидачи за креирање „бакшиш културе“ тј. коруптивних пракси јер су оба оличена у деспотском политичком систему са slabим бирократски апаратом и неповерењем у институције. Насупрот османском утицају који се дуже задржао и дубље пенетрирао на простор Балкана, у којем је корупција била институционализована као учестали начин функционисања административног и политичког апарата, вишевековни траг хабзбуршке доминације, са добро организованим административним апаратом подстакло је поверење у институције власти што се у огледа у делу где се највише задржало, у Словенији и Хрватској.

На крају књиге неизоставно је анализиран утицај политичке корупције на економски и демократски развој држава. Стога, у књизи је приметна интенција да се испита да ли економски раст детерминише редукацију корупције у демократијама. Кроз примере и поткрепљена објашњења изводи се закључак да урушавање режима настаје као последица промена у сфери политике, а не у сфери економије те да економски услови нису нужни за успостављање демократије што доводи до одбацивања детерминизма и економизма.

Као завршну констатацију ове књиге ауторка наглашава да различити политички системи креирају различите форме политичке корупције као и различите консеквенце, али да су кључне последице политичке корупције, без обзира на систем, подривање демократије, нарушавање владавине права и губитак поверења у одговорну владу.

---

* Овај рад је примљен 1. августа 2022. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 8. августа 2022. године.